

GABNAI KATALIN

AZ ABONYI BÁDOGOS FIA

Mucsi Zoltán. *Bérczes László beszélgetőkönyve*

Szolnokon történt, a hetvenes években, hogy Mucsi Zoltán, kezdő amatőr színjászó és karbantartó lakatos (akiből azóta díjjakkal is elismert, országos hírű színész lett) megszólította Bérczes Lászlót, a helybeli gimnázium angol-német szakos tanárát (akiből azóta határokon túl is elismert kritikus, dramaturg és sikeres rendező lett), s átadott neki elolvasásra egy könyvecskét, melyben Mrožek *Mulatság* című darabja lapult. Sokáig ott lapult, egészen 1985-ig, amikor is a tanár úr megrendezte azt saját gimnazistáival. Igen, ez az a mű, amelyből aztán a Bárka 1999-es bemutatóját követően – Mucsi Zoltán, Scherer Péter és Szikszai Rémusz szereplésével és Bérczes László rendezésében – kultikus színházi esemény lett, s amely azóta is hervadatlan állapotban virágzik hazai és nemzetközi színpadokon. S ez csak az egyik vonulata annak a hosszú munkakapcsolatnak, amely összeköti a beszélgetőket.

2019. november 1. és 2020. június 30. között több alkalommal találkoztak azzal a nem titkolt, bár Mucsi által kissé hitetlenül kezelt céllal, hogy ha sikerül, esetleg könyv lesz abból, amit egymásnak felidéznek. Sikerült. Jóleső olvasmány, regényszerűen izgalmas, lazán tördelt, tömör valóság ez. Nem is dialógusok láncolata ez a kötet, hanem egyfajta szerkesztett játék, vagy még inkább egy közös időnkét összefogó tévéadás készre kidolgozott forgatókönyve. Tágassá és gazdaggá teszik a könyvet a beidézett dokumentumok és drámaszövegek, amelyeket – könnyed kézzel emelve le őket az emlékezet polcairól – rendre megosztanak velünk. Így aztán egyre erősödik bennünk az érzés: életünk – az életük, és fordítva. A fiatalabb olvasóknak ez történelem, mi több, olykor sós, olykor keserű, pontos színháztörténet is.

Talán azok fogják élvezni a legjobban, akik, mint a főhős, vidéki várótermek hajnali hidegéből vonatoztak be a fővárosi sokadalom közepébe. S akik megtapasztalták, hogy nemcsak a növény kapaszkodik imbolyogva, ha kevés fény éri, így van ezzel a fölnyurgult lélek is, míg aztán gyökeret eresztve lombot növeszt, és rátalál magára. Így kezdődik ez a könyv is. Megrázóan szép és egyszerű a gyerekkor fölnagyított bűneinek és jogos aggodalmainak bemutatása, a járműjavítóban dolgozó apa s a téglagyári munkás anya által rendszabályozott család rajza, majd az első kitörés, a budapesti szakmunkásképzőben eltöltött idő bemutatása. Itt történik, hogy hősünk, minden jövőkép nélkül, csak úgy csámborogva, de mintegy varázsnak engedelmessé estéről estére valamelyik színházban köt ki. Megy, csapatba verődve, de egyedül is, nem is mindig tudja, hogy mire ül be, és akár többször is megnézve egy-egy előadást. Ez több száz este, melegben, a fény felé figyelve. Aztán hazaköltözik, lakatos lesz a vasútnál, majd újságot hord ki, hogy több ideje legyen, mert már a szolnoki, Kötövis nevű amatőr együttes határozza meg a napjait. Leérettségizik. Megnősül. Fia születik. Majd 1979-ben segédszínész lesz a Szig-

ligeti Színházban, ahol tíz évvel később ő lesz K. földmérő, Kafka *Kastély* című darabjának főszereplője.

Nekem harminc évvel ezelőtti a legelső emlékem Mucsi Zoltánról. Ez mindössze egy azóta is visszhangzó, karcos ordítás, mely a színpad közepén álló, esett fiatalemberből tört elő: „Hol a rádióújság?” Talán 1990-et írunk. Bernard Slade *Kinn vagyunk a vízből* (*Saved*) című darabját *Balhé* címen játssza a színház. Valami gond lehet körülötte, már az is különös, hogy az előadás létrehozóiként sokakat említ a dokumentáció, Csík György, Fodor Tamás, Schwajda György és Vörös Róbert nevét. Az élmény tényleg szakadozott kissé, de őrzöm az emléket. Leginkább pedig arra az egyszerre erőszakos és tehetetlen, reszelős és agresszív férfihangra figyelek, amelyet még nem hallottam addig. A mondatot később hiába keresem, nem találok a drámakötetben, alighanem rögtönzés eredményeként került bele a nyitójelenetbe, de nem felejttem. A rádióújság tudniillik, ha előkerült, a korabeli magyar otthonok esetleges esti békéjét is elhozta, kivonván az embert a család közegéből. Ha viszont nem került elő, okot adott a jogosnak érzett, büntető indulatú fölháborodásra, ami hol ütlegeléssel, hol a kocsmába táromlygással végződött. Mucsi ordítása a saját körvonalait sem találó kisember nyomorú segélykiáltása volt. Kíméletlen és erős, s érezhetően „hozott anyag”.

Olvasás közben azt a legérdekesebb nyomon követni, ahogy Mucsi Zoltán a másik ember élményének teljességgel átadva magát, rendezőkre, színésztársakra, utcán talált és színpadi alakokra figyelve lassanként saját magára is ráközelít. Megtanulja, hogy minden helyzet és minden alkalom kimenete többesélyes. Sokszor úgy tűnik, nincsenek elvárásai, de egy növényke teljesítményére éppúgy rá tud csodálkozni, mint egy szakmai bravúrra vagy az emberi jóság nem várt megnyilvánulására. Hümmögve és helytelenítve, de némi titkos elismeréssel méltányolja saját ifjúkori dühkitöréseit és visszafoghatatlan szakmai türelmetlenségének olykori szabadon eresztését. Nehezen kihordott, ám hirtelen megvalósított döntéseinek és máig tartó, általános lassúságának következményeivel megbarátkozott. „Szolnokon az segített, hogy időt és türelmet kaptam.” Mára kitanulta saját személyiségét is, előhívta magából a szemlélődő felnőttet, de nem szűnő játszmakészsége frissen tartja. Intézményeket nem igénylő, belső hite, második házasságának harmóniája, mindösszesen négy gyereke s az értük érzett felelősség sorrendbe rakta a teendőit.

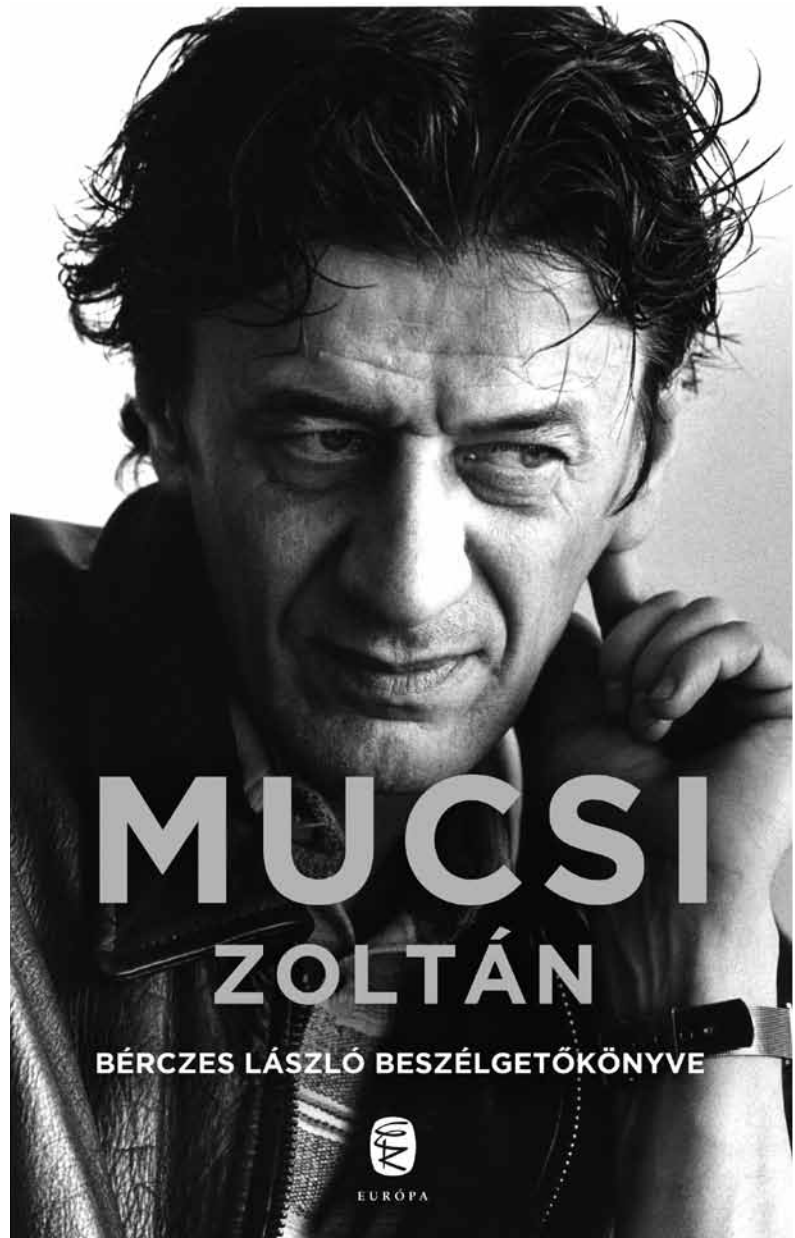
1995-ben, a „hintás” *Szentivánéji álom* rögtönzéses próbái és előadásai közben ismerkedett meg Scherer Péterrel. Kettőjük – a hírneves Kapa-Pepe páros – főszereplésével forgatta utolsó filmjeit Jancsó Miklós. A Bárka egyik alapítója volt, ahol 2001-ig nagy és erős feladatok várták. De: „Igeneket és nem-eket présel ki az élet az emberből.” A következő négy évben a Schilling Árpád által vezetett Krétakör Színház

tagjaként dolgozott. Az itteni *FEKETEország* című előadás „villanszerelő” epizódja azóta is a YouTube-csatorna elnyúlhatetlen darabja. Jött még pár év a Bárkában, majd pár barátjával megalakította az azóta is sikerrel működő, laza szerkezetű Nézőművészeti Kft. nevű társulatot, melynek keretében, főképp Scherer Péter inspirációja nyomán, egyre jelentősebb, magas minőségű osztálytermi produkciók is születnek. Miközben Háy János darbjainak tragikus főfiguráit – köztük a *Nehéz* című dráma sok díjat elnyert főszerepét – játssza a beszélgetőkönyv szerzőjének rendezésében, az utóbbi években egyre több, nevetést fakasztó televíziós sorozat főszereplője is.

„Negyvenéves színházi gyakorlatom van. Egy új munka első pillanataiban, meg persze később is, kétségbeesek. Természetes, hogy kétségbeesek. Az sem óv meg ettől, ha jól ismert, összeszokott csapattal dolgozom, Ha változtam, és hiszem, hogy igen, az abban mutatkozik meg, hogyan kezelem a kétségbeesést” – mondja. „Amikor Dogyin rendezését, a *Gaudeamus* láttam, előntött a boldogság. Azt éltem meg, milyen ajándék a sorstól, hogy én is ehhez a csapathoz, a színházcsinálók csapatához tartozom. És úgy gondolom, attól a pillanattól én magam is jobb lettem. Mindig ez történik, ha valami nagyszerű dologgal találkozom.”

Bérczes és Mucsi könyvének nagy erénye, hogy – mint remélték – az olvasó hozzárakhatja a saját történeteit. Közös időnk lenyomata ez a kötet. Olvasásakor a „semmiből jövés” és a „csetebota” útkeresés éppúgy közös élményünk lesz, mint a bizalomra épülő alkotómunka semmi máshoz nem hasonlítható katarzisa.

Mucsi Zoltán. Bérczes László beszélgetőkönyve
Budapest: Európa Kiadó, 2020, 368 oldal, 4599 Ft

E számunk szerzői

Bíró Bence (1990) dramaturg, Budapesten él
 Boros Kinga (1982) teatrológus, a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem oktatója, Csíkszeredában él
 Gabnai Katalin (1948) drámatanár, színikritikus, Budapesten él
 Gubán Mária (1995) újságíró, kritikus, Budapesten él
 Herczog Noémi (1986) kritikus, a *Színház* folyóirat szerkesztője, Budapesten él
 Oláh Tamás (1990) PhD-hallgató, dramaturg, Magyarországon él
 Proics Lilla (Kaposvár, 1967) kritikus, tornatanár, Budapesten él
 Rádai Andrea (1979) szerkesztő, kritikus, műfordító, Budapesten él
 Trencsényi Katalin (1971) dramaturg, Londonban él
 Zsigó Anna (1986) dramaturg, Budapesten él